

Til Teknik- og Miljøudvalget

30-11-2016

Orientering om Bypanelets anbefalinger til byudvikling

Sagsnr.
2016-0047360

På baggrund af Bypanelets arbejde i 2016 forelægges her en sammenfatning af Bypanelets anbefalinger til kommende års byudvikling i København (bilag 1 og 2).

Dokumentnr.
2016-0047360-1

Baggrund

For at styrke arkitektonisk kvalitet og dermed samfundsmæssig værdi samt en bedre inddragelse af omverdenen i den fremtidige udvikling af København har Teknik- og Miljøforvaltningen nedsat et rådgivende Bypanel. Bypanelet evaluerer gennemførte byudviklingsprojekter og kommer med anbefalinger til kommende års byudvikling, som skal bidrage til at styrke sammenhængen mellem Teknik- og Miljøforvaltningens strategiske udvikling af København og realiserede byudviklingsprojekter.

Sagsbehandler
Tenna Egger Beck

Forslaget om at etablere et Bypanel blev fremlagt for Teknik- og Miljøudvalget den 15. december 2014 i forbindelse med orientering om stadsarkitektens rolle og arbejdsprogram. Bypanelet holdt sit første møde i januar 2016. Af kommissoriet for Bypanelet fremgår det, at Teknik- og Miljøudvalget løbende orienteres om Bypanelets anbefalinger.

Bypanelets møder i 2016

Bypanelets anbefalinger tager udgangspunkt i besøg og evaluering af følgende gennemførte byudviklingsprojekter:

Projekter som Bypanelet har besøgt 27. januar 2016:

- Almenbolig+, Sundbyvang, Løgstykkevej 20-65, Amager.
- Daginstitutionen, Forfatterhuset, De Gamles By, Nørrebro.
- Klimatilpasset byrum, Tåsinge Plads, Skt. Kjelds Kvarter, Østerbro.

Projekter som Bypanelet har besøgt 14. september 2016:

- Skolen i Sydhavnen, Støberigade 3, Teglnholmen, Sydhavnen
- Renovering og klimasikring af Sankt Annæ Plads, Indre By.
- Nye byhuse, Town House og Yard House, Islands Brygge.

Teknik- og Miljøforvaltningen har valgt, at bynatur er et strategisk fokus på møderne i 2016.

Hovedpointer - et uddrag af Bypanelets anbefalinger

Hovedpointerne i Bypanelets anbefalinger er kort opsummeret i dette notat. En sammenfatning af Bypanelets betragtninger og anbefalinger, samt hvordan Teknik- og Miljøforvaltningen vil anvende Bypanelets arbejde, er beskrevet i bilag 1 og 2.

For at styrke helhedstænkning og arkitektonisk kvalitet i det byggede miljø anbefaler Bypanelet følgende, som forvaltningen har grupperet i tre overordnede temaer: bynatur, involvering af københavnere og byens fællesskab.

BYNATUR

- At fremme det lokale byliv i udviklingen af nye byområder fra starten ved at etablere bynatur og fælles udearealer, hvor beboere kan mødes, allerede mens området bebygges.
- At tage udgangspunkt i det lokale steds karakter i forbindelse med klimasikring af byrum og bruge bynatur til at styrke bydelens særlige identitet.
- At arbejde på at skabe mere ligeværd mellem landskabsarkitektur og bygningsarkitektur for at sikre mere bynatur af høj kvalitet. Fx ved at prioritere byrum i anlægsbudgetter og at skabe et bedre incitament til at bevare eksisterende træer i anlægsprojekter.

INVOLVERING AF KØBENHAVNERNE

- At observere løbende, hvordan byrum bruges for at sikre, at der fortsat er plads til hverdagslivet for alle københavnere. Arbejde mere dynamisk med bylivsaktiviteter for at skabe liv flere steder i byen og give mulighed for et mere fleksibelt byliv, der fx kan ændres over døgnet eller med årstiden.
- At skabe mere fleksible bygninger og byrum, der kan videreudvikles sammen med brugerne efter ibrugtagning, eller give rum til ændringer undervejs i byggeprocessen.
- At hente viden om brugernes adfærd ved have et tættere samarbejde i tilblivelsesprocessen og at fremme ejerskab ved fx at udvikle byudviklingsprojekter på det fysiske sted i byen og evt. senere at involvere brugerne i driften.

BYENS FÆLLESSKAB

- At skabe en mere mangfoldig by ved at understøtte udviklingen af mange forskellige typer boliger, så der i højere grad er plads til menneskers forskellige livsstile. Og give mulighed for at beboere i fx almene boliger kan sætte et personligt præg på indretning af deres bolig og uderum.
- At nytænke, hvordan man sikrer sig fællesfunktioner for beboere i nye byområder ved at etablere offentlige institutioner fra start, at gøre institutionerne mere åbne for omverdenen og bruge placering af skoler som brobygger mellem nye og ældre bydele.
- At understøtte livet i bygningers kantzoner. Særligt i private bebyggelser ses et behov for en opmærksomhed på dette. Og sikre, at der altid er visuel kontakt mellem livet i bygninger og livet ude i byen for at skabe en tryk by for mennesker.

Videre proces

Samtidig med fremsendelse af notatet til Teknik- og Miljøudvalget sendes Bypanelets anbefalinger til ejerne af byggerierne, som Bypanelet har besøgt. Bypanelets anbefalinger indgår fremadrettet i en videre formidlings- og læringsproces. Anbefalingerne ligger i tråd med den kommende arkitekturpolitik og understøtter implementeringen heraf i byen.

Bypanelets to møder i 2017 planlægges afholdt 5. maj og 20. september. Der vil være en samlet orientering til Teknik- og Miljøudvalget på baggrund af drøftelserne på Bypanelets møder, som forventes fremlagt i slutningen af 2017.

Tina Saaby
Stadsarkitekt

Bilag

1. Bypanelets møde forår 2016: Anbefalinger til kommende byudvikling.
2. Bypanelets møde efterår 2016: Anbefalinger til kommende byudvikling.
3. Oversigt over Bypanelets medlemmer.
4. Organisering af Bypanelets arbejde 2016.

Bilag 1: Bypanelet forår 2016 - anbefalinger til kommende byudvikling

På baggrund af Bypanelets møde den 27. januar 2016 forelægges her Bypanelets anbefalinger til, hvordan helhedstænkning og arkitektonisk kvalitet i det byggede miljø styrkes i kommende års byudvikling i København, og hvordan Teknik- og Miljøforvaltningen planlægger at anvende Bypanelets arbejde. Anbefalingerne er beskrevet som ni casespecifikke læringspunkter, der tager udgangspunkt i en evaluering og besigtigelse af følgende tre nyere byudviklingsprojekter:

1. Almenbolig+, Sundbyvang, Løgstykkevej 20-65, Amager (bebyggelse).
2. Daginstitutionen, Forfatterhuset, Edit Rodes Vej 2, De Gamles By, Nørrebro (bygning).
3. Klimatilpasset byrum, Tåsinge Plads, Skt. Kjelds Kvarter, Østerbro (byrum).

Case 1: Læring fra Almenbolig+ Sundbyvang

Sundbyvang, Løgstykkevej 20-65, Amager, er en ny almen boligbebyggelse med 56 familieboliger. Det er lavenergiboliger med en husleje, der er lavere end normalt for nyopførte, almene boliger, fordi beboerne selv står for at passe fællesfaciliteterne. AKB/KAB er byherre for byggeriet som stod færdig i 2015.

Bypanelets refleksioner til Case 1:	På denne baggrund anbefaler Bypanelet:	Teknik og Miljøforvaltningen anvender Bypanelets anbefaling:
<p>Livet mellem husene De fælles adgangsarealer til boligerne danner ramme for fællesaktiviteter og inviterer til socialt liv i bebyggelsen ved at give mulighed for at skabe både halvprivate og halvoffentlige uderum i bygningernes kantzoner. Rummene mellem bygningerne udgør således et brugervenligt byrum. En kvalitet der ikke på samme måde er til stede i den tilstødende private bebyggelse.</p>	<p>Bearbejdning af zoner mellem privat og offentligt At udvikle et kvalitetsbarometer eller andet redskab til dialogen med rådgiver og byherre, som kan rette opmærksomheden hen på, hvad bebyggelser giver af værdi til livet i byen og på den måde være med til at sikre kvalitetsniveauet i private byggeprojekter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I udviklingen af Bynaturværktøjet (tidligere Begrønningsværktøjet). Et værktøj der sammen med et inspirationskatalog skal bidrage til begrønning af byens kantzoner. • I udarbejdelsen af en håndbog om byens kantzoner, som blandt andet er et redskab til dialogen med bygherrer om, hvordan der skabes en levende by.

<p>Brug af bygninger giver læring Almenbolig+ konceptet giver ejerskab, og det giver værdi til bebyggelsen, at brugerne er tæt på processen og driften. Tilvalgskonceptet har givet mulighed for at tilføje et personligt præg til indretning af bolig og uderum, hvilket kan give den meget rationelle bebyggelse mere variation over tid. Der er meget læring at hente efter, at bebyggelsen er taget i brug.</p>	<p>Videreudvikling af byggeprojekter over tid At arbejde bevidst med at videreudvikle byggeprojekter over tid. Konkret kan dette ske ved at lade en del af budgettet på anlægsprojekter stå til videreudvikling af byggeprojekter sammen med beboere efter anlægsfasen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Indgår i arbejdet med den kommende arkitekturpolitik for København. • Undersøge mulighederne for at igangsætte et pilotprojekt, der afprøver muligheden i et konkret anlægsprojekt.
<p>Forskellig kvaliteten og mængde af bynatur Bestemmelser for udearealerne i lokalplanen for Sundbyvang gælder et større område end Almenbolig+-bebyggelsen, hvor private boliger er en del af bebyggelsesplanen. Kvaliteten og mængden af bynatur i de to bebyggelses udearealer er væsentligt forskellige og udearealerne i bebyggelsen med almene boliger har en højere kvalitet end i den private bebyggelse.</p>	<p>Hvordan sikres mere bynatur i lokalplaner? At evaluere, hvordan forvaltningen sikrer mere bynatur i lokalplaner.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I casestudie af lokalplaner gennemført i 2016 i forbindelse med udviklingen af Bynaturværktøjet (tidligere Begrønningsværktøjet) og give viden til pilotprojekter, hvor værktøjet testes i 2017.

Case 2: Læring fra daginstitutionen Forfatterhuset

Forfatterhuset, Edit Rodes Vej 2 er en integreret daginstitution i De Gamles By, Nørrebro til 160 børn i alderen 0-6 år. Københavns Kommune er byherre for byggeriet, som stod færdig i 2014.

Bypanelets refleksioner til Case 2:	På denne baggrund anbefaler Bypanelet:	Teknik og Miljøforvaltningen vil anvende Bypanelets anbefaling:
<p>Forfatterhuset flyder mere sammen med landskabet i visionen, og der er væsentligt mere bynatur i planerne for projektet, end når byggeriet opleves i virkeligheden. Bypanelet savner generelt noget mere grønt i byggeriet.</p>	<p>Ligeværd mellem landskabsarkitektur og bygningsarkitektur At skabe et stærkere fokus på landskabsarkitektur evt. ved at have et separat budget til landskab og byrum i projekter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Indgår i arbejdet med den kommende arkitekturpolitik for København. • I dialog med Byggeri København undersøges mulighederne for at igangsætte en business-case, der afprøver modellen.
<p>I Forfatterhuset er der arbejdet med bynatur som ramme om hverdagsoplevelser. Det giver fx stor værdi til udearealerne, at man har valgt at bevare et eksisterende træ.</p>	<p>Større incitament til at bevare eksisterende træer At skabe et større incitament for bygherrer til at beholde træer i anlægsprojekter for at sikre bynatur af høj kvalitet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I en dialog på tværs af forvaltninger om at skabe et større incitament til at bevare eksisterende bevaringsværdige træer. • Vægte bevaring af eksisterende træer højt (giver høj bynatur-faktor) i anvendelsen af Bynaturværktøjet (tidligere Begrønningsværktøjet), som blandt andet skal bruges i dialogen med bygherrer om forvaltningens prioriteringer.
<p>Forfatterhuset er flot tilpasset den omgivende bystruktur, De Gamles By, som er et unikt kulturmiljø. Bygningens indretning har derimod vist sig at være svær at indrette til daginstitutionens behov.</p>	<p>Tættere dialog mellem brugere og rådgivere At man etablerer et tættere samarbejde mellem brugere og arkitektrådgivere i forbindelse med indretningen af daginstitutionen for at genere viden om brugernes adfærd. Arkitektrådgivere kan med fordel anvendes mere processuelt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Afholder et miniseminar med Byggeri København om omverdensinddragelse.

Case 3: Læring fra Tåsinge Plads

Tåsinge Plads er Københavns første klimatilpassede byrum i Klimakvarteret, der er en del af områdefornyelsen Skt. Kjelds Kvarter på Østerbro. Den grønne plads håndterer både store mængder regnvand og skaber et mødested for kvarterets beboere. Københavns Kommune er bygherre på Tåsinge Plads, som stod færdig i 2014.

Bypanelets refleksioner til Case 3:	På denne baggrund anbefaler Bypanelet:	Teknik og Miljøforvaltningen vil anvende Bypanelets anbefaling:
<p>Bynatur giver identitet til stedet På Tåsinge Plads er der arbejdet med bynatur på en ny måde, hvor divers og vildtgroende bevoksning kombineret med klimatilpasnings - løsning spiller en central rolle i oplevelsen af pladsen. Bynaturen og landskabsbearbejdningen af Tåsinge Plads er således med til at skabe en særlig identitet for stedet.</p>	<p>Ambitionerne for bynatur og landskabets rolle skal defineres At arbejde bevidst med bynaturens og landskabets rolle i alle byens projekter og dermed bidrage til at skabe unikke og sammenhængende kvarterer. Konkret kan en beskrivelse af landskabet indgå som en større del af programmeringen i byens projekter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I udviklingen af en stedsanalyse, som indgår i lokalplanprocessen. • Indgår i arbejdet med den kommende arkitekturpolitik for København.
<p>Tåsinge Plads skaber rammen for nye fællesskaber på tværs af området beboere. Et beboerdrevet pladslaug sikrer den lokale forankring. Pladslauget har været en aktiv del af tilblivelsesprocessen og faciliterer nu den videre brug og udvikling af pladsen.</p>	<p>”På stedet byudvikling” skaber værdi At det har givet værdi til projektet, at processen har været tæt koblet til stedet i byen og ser et potentiale i at anvende lignede metoder i andre projekter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bruge læring fra områdefornyelserne som afsæt for kompetenceudvikling af medarbejdere og dermed implementering i andre byggerier og udviklingsprojekter.
<p>Med Tåsinge Plads har beboerne i området fået et nyt fælles og meget brugbart byrum i kvarteret. Bypanelet mener dog, at der er for mange intentioner for, hvad pladsen skal rumme af funktioner, og at Tåsinge Plads opleves overprogrammeret.</p>	<p>Undgå overprogrammering ved større fleksibilitet At være bevidste om ikke at overprogrammere byggerier ved at arbejde mere dynamisk med projekter. Bl.a. ved at tage tidlige idéer ud senere i processen, hvor der er opbygget mere viden om projektet som helhed.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Undersøge hvordan faseskift kan gentænkes i granskning af projektforslag i udførelsesfasen.

Bilag 2: Bypanelet efterår 2016 - anbefalinger til kommende byudvikling

På baggrund af drøftelserne på Bypanelets møde den 14. september 2016 forelægges her Bypanelets anbefalinger til kommende års byudvikling i København, samt hvordan Teknik- og Miljøforvaltningen planlægger at anvende disse. Anbefalingerne er beskrevet som ni casespecifikke læringspunkter. Anbefalingerne tager udgangspunkt i en evaluering og besigtigelse af følgende byudviklingsprojekter:

1. Nye byhuse, Town House og Yard House, Hilmer Baunsgaards Boulevard/ Knud Kristensensgade, Islands Brygge.
2. Skolen i Sydhavnen, Støberigade 1, Teglholmen, Sydhavnen.
3. Renovering og klimasikring af Sankt Annæ Plads, Indre By.

Case 1: Læring fra Town House & Yard House

Artillerivej Syd, den sydlige del af Islands Brygge udbygges i øjeblikket til et nyt byområde med en blanding af lave rækkehuse og høje solitære bygninger. Bypanelet besøgte to nye boligbebyggelser i området, Town House og Yard House. Boligbebyggelserne består af sammenbyggede byhuse i to-tre etager med privat udeareal. Lokalplanen for Artillerivej Syd blev vedtaget i 2006 og tillæg 2 til lokalplanen er pt. under udarbejdelse.

Bypanelets refleksioner til Case 1:	På denne baggrund anbefaler Bypanelet:	Teknik og Miljøforvaltningen anvender Bypanelets anbefaling:
<p>Hvordan starter man byen?</p> <p>Den kommende Bystrand kan blive en attraktion for både lokale og for det øvrige København. Men bebyggelserne Town House og Yard House mangler generelt fællesarealer i form af lokale mødesteder, der kan understøtte beboerfællesskabet og dermed bylivet i området. I nye byområder etableres byrum og bynatur ofte som det sidste eller slet ikke, hvorfor den sociale infrastruktur kan mangle.</p>	<p>Lad byrum og bynatur komme først i udvikling af nye byområder</p> <p>At fastlægge byens overordnede landskabstræk i byudviklingen og at fremme det lokale byliv i udviklingen af nye byområder ved at etablere byrum og bynatur fra starten samt at arbejde integreret med bygninger og byrum.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Input til udvikling af idé-beskrivelse til en geografisk landskabsplan for København, som indspil til Kommuneplanstrategi 2018/Kommuneplan 2019. Landskabsplanen skal bl.a. sikre, at byens overordnede landskabstræk prioriteres i byudviklingen. • I implementering af Strategi for Bynatur ved at bruge Bynaturværktøjet (tidligere Begrønningsværktøjet), til at fastsætte omfang og kvaliteten af bynatur ved starten af projekter. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at bygge videre på lokal egenart, så forskelligheden og det

		<p>unikke styrkes. Herunder at:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planlægge byudviklingsområder ud fra et hovedgreb, der tænker bebyggelse og landskab sammen og sikrer stedets egenart og lokale fortælling, også i håndteringen af klimaløsninger, sammenhængen med omgivelserne og den fysiske udformning. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at udforme bygninger og byrum med plads til fællesskaber og borgerinitiativer. Herunder at: <ul style="list-style-type: none"> - Understøtte fællesskabet i byen ved at udforme byrum, der inviterer til ophold og møder for mange forskellige brugere. • Ved at arbejde strategisk med partnerskabsaftaler i udvikling af lokalplaner som et redskab til at prioritere grønne fællesarealer og fællesfunktioner for beboere. • Ved at have øget fokus på beplantning og træer i byrumstegninger i lokalplaner.
<p>Er det urbant nok og hvor er diversiteten?</p> <p>Bypanelet tror på, at sammenstillingen af høje bygninger og lav rækkehusbebyggelse i området kan fungere. Det er dog svært at se, at det urbane, som er kendetegnet ved en høj kompleksitet og social mangfoldighed, kan opstå i byområdet. Bebyggelsesplanen bygger på formmæssig diversitet og ikke på social diversitet og mangfoldighed, som er</p>	<p>Der er behov for et mere nuanceret blik på diversitet</p> <p>At arbejde med et mere nuanceret blik på diversitet i udviklingen af boligbebyggelser, der omhandler variation i forhold til både økonomi, ejerformer, boligtyper, boligstørrelser og udbuddet af fællesfunktioner.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at stille krav til 25 % almene boliger i nye lokalplaner (Muligheden for dette er fastholdt i planlovsaftalen fra april 2016). • Som input til udarbejdelsen af Teknik- og Miljøforvaltningens bidrag til Kommuneplan 2019. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at prioritere en blandet by med variation i bygnings- og

udgangspunktet for at skabe en sammenhængende by.

boligmasse, herunder at:

- Fremme udvikling og udformning af boligbebyggelser, der sikrer blandede boligformer ved variation i boligstørrelser, boligtyper, ejerformer, både i nye og eksisterende boligområder.
- Fremme udvikling af nye boligtyper til flere forskellige målgrupper, herunder nye bolig- og ejerformer og fællesskabsboliger.
- Fremme planlægning af funktionsblandede bykvarterer, herunder et varieret butiksliv og muliggøre, at arealer i nye lokalplaner udbydes som små grundstykker for at skabe variation og plads til mindre initiativer og byggefællesskaber.

Mellemzone mangler

Bypanelet mener, at det er positivt, at der er i Town House og Yard House er tale om en helt ny type boliger og et andet arkitektonisk udtryk, end man ser i mange andre lignende byggerier. Boligerne har dog meget begrænset visuel kontakt til omgivelserne, og der er ikke arbejdet med en zone mellem det offentlige og private, som kan give plads til livet mellem bygningerne. Der er et dilemma i Bypanelet's evaluering af bebyggelserne, om byen skal kunne rumme alle typer boliger, eller om bygninger altid skal bidrage til byens liv.

Bygninger skal være i dialog med omgivelserne

At sikre at bygninger ikke lukker sig om sig selv, men er i dialog med omgivelserne og dermed bidrager til at skabe en tryk by for mennesker.

- I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at bygninger og byrum udvikles med mennesket i centrum, herunder at:
  - Udforme facader, så der skabes visuel kontakt mellem livet i bygninger og livet i byen, mellem ude og inde.
  - Understøtte liv og ophold langs kanten af bygninger gennem indretning og fysisk udformning af private, halvprivate og offentlige zoner i overgangen mellem bygning og uderum, så byen får levende kantzoner og aktive stueetager, der viser synlige tegn på liv.

- I udarbejdelsen af en håndbog om byens kantzoner, som blandt andet er et redskab til dialogen med bygherrer om, hvordan der skabes en levende by.

Case 2: Læring fra Skolen i Sydhavnen

Skolen i Sydhavnen ligger på Teglholmen i Sydhavnen og er en ny tresporet folkeskole, der vil stå endeligt færdigt i 2019. Skolen har en maritim og naturfaglig profil og vil med tiden få sin egen lille havn. Sydhavn Skole er etableret som den ene af to bygninger omkring en grøn kile, der skal fungere som et naturligt knudepunkt for beboerne i området.

Bypanelet's refleksioner til Case 2:	På denne baggrund anbefaler Bypanelet:	Teknik og Miljøforvaltningen vil anvende Bypanelets anbefaling:
<p>Et samlingssted for bydelen</p> <p>Som Skolen i Sydhavnen er indrettet, er den et godt eksempel på at blive et samlingssted for bydelen, hvor yderligere fællesfunktioner ikke er etableret. Et potentiale som kunne udnyttes bedre ved at arbejde med hvordan driften af lokaleudlejning organiseres i praksis.</p>	<p>Dyrke skoler som socialt samlingssted for bydelen</p> <p>At gøre byens skoler mere åbne for omverdenen ved at organisere, hvordan skolers faciliteter kan benyttes af den omgivende bydel.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Indspil til det igangværende arbejde på tværs af forvaltninger om multifunktionel anvendelse i arealer og bygninger. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at fremme, at bygninger og byrum udformes med plads til fællesskaber og borgerinitiativer, herunder at: <ul style="list-style-type: none"> - Fremme delekultur ved at planlægge, udforme og etablere flere fælles faciliteter og funktioner i bydele og bebyggelser. - Eksperimentere med deling af plads og faciliteter, hvor udformning af

		bygninger og byrum bidrager til byens liv på tværs af skellet mellem offentlig og privat.
<p>Skolen binder bydelen sammen</p> <p>Skolen i Sydhavnens udearealer fungerer som et integreret byrum for beboere i bydelen. Skolen spiller derfor en vigtig rolle i forhold til at binde bydelen sammen socialt. Bypanelet mener, at bylivet generelt kan understøtte bedre ved at offentlige institutioner etableres tidligt i udviklingen af nye byområder.</p>	<p>Etablere offentlige institutioner som det første i nye byområder</p> <p>At etablere skoler, børneinstitutioner og andre offentlige funktioner som det første i nye byområder samt at nytænke, hvordan man sikrer sig, at der kommer noget fælles for nye byområder.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Forslag til temadrøftelse på et kommende møde i Byggeforum, der afholdes på tværs af Teknik- og Miljøforvaltningen og Økonomiforvaltningen. • Indspil til udarbejdelsen af Teknik- og Miljøforvaltningens bidrag til Kommuneplan 2019. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at fremme, at bygninger og byrum udformes med plads til fællesskaber og borgerinitiativer, herunder at: <ul style="list-style-type: none"> - Understøtte fællesskabet i byen ved at udforme byrum, der inviterer til ophold og møder for mange forskellige brugere, på tværs af kultur, alder og køn, fx ved kommunale kultur-, idræts og børneinstitutioner.
<p>Skolens samfundsmæssige rolle</p> <p>Skolen i Sydhavnen har en optimal placering i forhold til livet i de nye byudviklingsområder Teglsøen og Sluseholmen, men ikke i forhold til at skabe bedre sammenhæng mellem den nye og den ældre del af Sydhavnen.</p>	<p>Brug skolers placering til at binde bydele sammen</p> <p>At arbejde strategisk med at placere skoler i kanten af nye byområder for at binde nye og eksisterende bydele sammen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Forslag til temadrøftelse på et kommende møde i Byggeforum, der afholdes på tværs af Teknik- og Miljøforvaltningen og Økonomiforvaltningen. • Indspil til udarbejdelsen af Teknik- og Miljøforvaltningens bidrag til Kommuneplan 2019. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved, at bygge videre på lokal egenart, så forskelligheden og det

unikke styrkes. Herunder at:

- Fremme sammenhæng mellem byudviklingsområder og de omkringliggende bykvarterer, så der er nærhed og tilgængelighed til byområdets eksisterende byrum, institutioner mm.

Case 3: Læring fra Sankt Annæ Plads

Med fornyelsen af Sankt Annæ Plads er forholdene blevet forbedret for fodgængere og cyklister samtidig med, at området er blevet skybrudssikret. Projektet stod færdig i sommeren 2016. Bypanelet har kun set på selve Sankt Annæ Plads, som er en del af det samlede Sankt Annæ Projekt og Kvæsthusprojektet.

Bypanelet's refleksioner til Case 3:	På denne baggrund anbefaler Bypanelet:	Teknik og Miljøforvaltningen vil anvende Bypanelets anbefaling:
<p>Subtil og smidigt indbygget klimatilpasning</p> <p>I klimatilpasning og renoveringen af Sankt Annæ Plads er der arbejdet med en subtil og smidigt indbygget klimatilpasningsløsning, der er velintegreret i den eksisterende kulturarv. Ved at tage udgangspunkt i stedets egenart bidrager byrumsprojektet til at styrke stedets særlige karakter og identitet.</p>	<p>Kulturarv integreres i klimasikring</p> <p>At hvis man anvender byrum, hvor kulturhistorien, kulturarven er fremtrædende, til klimasikring, er det nødvendigt at udvikle en løsning, der tager afsæt i stedets lokale egenart, og at løsningen sker med størst mulig integritet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Til at understøtte det igangværende arbejde med bydelsbeskrivelser, der ved at beskrive de enkelte bydeles egenart fungerer som afsæt for kommende klimatilpasningsprojekter. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at bymiljøer, bygninger og byrums eksisterende kulturværdier respekteres i udviklingen af København, herunder at:<ul style="list-style-type: none"> - Tage højde for og understøtte de kulturmiljøer og bevaringsværdier, der knytter sig til stedet, når vi planlægger byudvikling.

		<ul style="list-style-type: none"> - Transformere eksisterede bydele, bygninger samt offentlige og private byrum, så de bevarer de bærende bevaringsværdier og samtidig bygger nye lag på byens fortælling. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at styrke bykvaliteten gennem klimatilpasning, herunder at: <ul style="list-style-type: none"> - sikre at løsninger til klimatilpasning skaber merværdi ved at understøtte og bygge videre på byen og stedets egenart, give nye rekreative muligheder og mere bynatur både i udviklingsområder og i den eksisterende by.
<p>Plads til forskellige typer byliv</p> <p>På Sankt Annæ Plads er det lykkedes godt at kombinere forskellige typer byliv og at skabe et lokalt forankret byrum med plads til både turister og til hverdagslivet. Byrummet er desuden et trafikalt knudepunkt, hvor der vil komme mere trafik i fremtiden.</p>	<p>At observere bylivet over tid</p> <p>At benytte bylivstællinger som redskab til at observere, hvordan bylivet på Sankt Annæ Plads udvikles over tid for at sikre, at pladsen fortsat vil være for alle. Og at arbejde med et mere fleksibelt og dynamisk med et byliv, der fx kan ændres over døgnet eller med årstiden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at arbejde med stedsspecifikke bylivsbeskrivelser, der beskriver hvordan de enkelte byrum skal benyttes. For at sikre fleksibilitet i anvendelsen af byrum og at hverdagslivet prioriteres. • Arbejde med bylivstællinger som en del af Bylivsrapporten, for at bruge effektmålinger til at arbejde mere dynamisk med et fleksibelt byliv. • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at arbejde med robusthed i bygninger og byrum til at sikre langsigtet værdi. Herunder at: <ul style="list-style-type: none"> - Skabe fleksible arkitektoniske løsninger, hvor bygninger og byrum udformes, så de har mulighed for at tilpasse sig nye funktioner og behov over tid.

		<ul style="list-style-type: none"> • I implementeringen af den kommende arkitekturpolitik ved at fremme at bygninger og byrum udformes med plads til fællesskaber og borgerinitiativer, herunder at: <ul style="list-style-type: none"> - Udforme robuste byrum, der inviterer til alsidig brug og kan danne ramme for både planlagte og spontane aktiviteter året rundt.
<p>Sammenhæng og integration af projekter</p> <p>Byrumsstrategien for Nyhavnsområdet har været med til at løfte kvaliteten af Sankt Annæ Plads-projektet. Byrumsstrategien for Nyhavnsområdet har været et godt styringsredskab, der har sikret overblik og bidraget til at skabe integration i byområdet.</p>	<p>Brug byrumsstrategier som ledelsesværktøj</p> <p>At sikre helhedstænkning i byudviklingsprojekter ved at bruge byrumshandlingsplaner som ledelsesværktøj til at løfte blikket ud over det enkelte projekt og tænke sammenhæng i byen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at gøre brug af byrumshandlingsplaner i arbejdet med byudviklingsprojekter. • Forslag til temadrøftelse på et kommende møde i Byggeforum, der afholdes på tværs af Teknik- og Miljøforvaltningen og Økonomiforvaltningen.

KØBENHAVNS KOMMUNE

Teknik- og Miljøforvaltningen

Byens Udvikling

NOTAT

Bypanelets medlemmer 2016-2017

Jesper Pagh, Adm. direktør, Akademisk Arkitektforening.
(Udpeget af Akademisk Arkitektforening).

Susanne Grunkin, faglig leder af landskab, JJW Arkitekter og
formand for Danske Landskabsarkitekter. (Udpeget af Danske
Landskabsarkitekter).

Flemming Frost, CEO, ejer, partner, Juul Frost Arkitekter.
(Udpeget af Byggesocietet).

Johnny Svendborg, stifter og ejer af Svendborg Architects;
studielektor, Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for
Arkitektur, Design og Konservering og formand for
Akademiraadet. (Udpeget af Akademiraadet).

Helle Søholt, partner og adm. direktør, Gehl Architects.

Christer Larsson, stadsbygnadsdirektør i Malmø.

Formand: Tina Saaby, stadsarkitekt, Københavns Kommune.

29-11-2016

Sagsnr.
2015-0222674

Dokumentnr.
2015-0222674-1

Sagsbehandler
Tenna Egger Beck

Sekretariat (Byens Udvikling)

Njalsgade 13
Postboks 348
2300 København S

Telefon
2016 9662

E-mail
BU64@tmf.kk.dk

EAN nummer
5798009493149

BYPANELET 2016

Hvilke værdier og kvaliteter er vægtet i projektet?

Evalueringen af projekterne ses som et samspil mellem de 4 KRÆS-faktorer: kontekst, ressourcer, æstetik, socialitet.

*Værdi:
Hvilke kvaliteter skal fastholdes?*

*Handling:
Hvor skal ændres praksis?*

